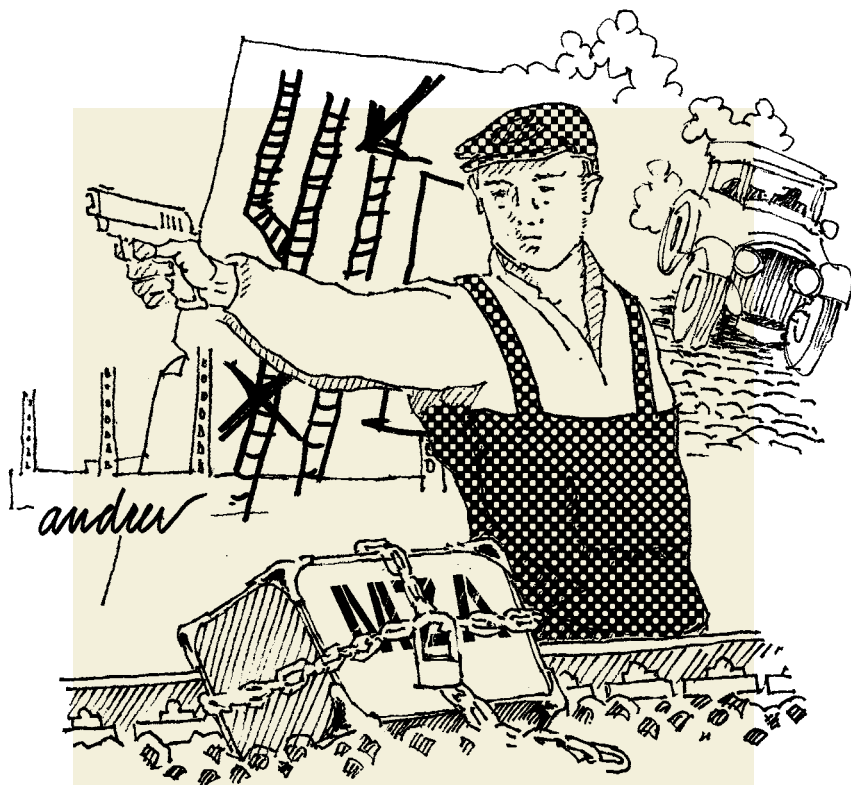

Assalt al tren

Intent fallit de robar la nòmina dels treballadors

Àfrica Ragel

Il·lustració:
Andreu Mitjans

Mariano Monterde, dependent de la Societat de Transportes Ayxelà y Compañía

Mariano Monterde es va acostar la tassa als llavis i la va enretirar. Va demanar a la dona que li emboliqués el tros de pa amb el guàrdia civil i va pensar que ja se'l menjaria al tren, quan tingués un moment.

Es va engominar els cabells davant del tros de mirall que penjava damunt la pica i es va refermar la clenxa fent que el serrell li quedés ben alçat cap a la dreta. Es va observar el blanc dels ulls i les bosses liliàcies que li vorejaven les parpelles i es va recol·locar el bigoti per mantenir-lo alçat a banda i banda. Es va remullar la cara. Es va passar la tovallola pel damunt, aturant-la a l'altura del coll i va fixar la mirada a la nou que li sobresortia exageradament, li anava amunt i avall, senyal que hi havia alguna cosa que el feia estar neguitós, però no sabia esbrinar el què.

Es va lligar el cinturó i va afirmar, com cada matí, que era a la panxa on se li acumulaven els quaranta anys de vida. Va fer un petó a la galta a la dona, detenint els llavis més del normal damunt la pell suau, només uns segons més que a ella li van servir per saber que hi havia alguna cosa que preocupava el seu marit.

En Mariano va baixar les escales estretes i humides del número sis del carrer de l'Om. En sortir

a l'exterior, tot i ser quarts de set del matí, una bafarada de calor li bufetejà la cara. La llum dels fars sobresortia des de la cantonada amb el carrer Nou de la Rambla. Allà l'estava esperant el cotxe de l'empresa per portar-lo fins a l'estació de França, com cada dia 1. Era l'únic dia del mes que anava a la feina en cotxe. L'amo, el senyor Ayxelà, de Sociedad de Transportes Ayxelà y Compañía, enviava el seu xofer a buscar-lo perquè en Mariano cada principi de mes havia d'acompanyar la caixa on anaven els diners dels treballadors de la MZA, la Companyia dels Ferrocarrils de Madrid a Saragossa i Alacant.

Va saludar el conductor amb un cop de cap, com sempre. El xofer, mentre conduïa pels carrers estrets, li va parlar del temps i de la família, dels nens i dels problemes amb la sogra. Però en Mariano, aquell matí, no tenia ganes de donar-li conversa i es va limitar a assentir amb el cap sense deixar de mirar per la finestreta. Quan van arribar a l'estació de França, va sortir del cotxe donant un cop amb la mà a l'espatlla del conductor i deixant-se oblidat damunt el seient el tros de pa i el guàrdia civil embolicats amb el paper de diari de feia tres dies.

La màquina 162

Eren les set i vint del matí i l'estació era plena de gent que anava amunt i avall, maletes, bosses, carros... De seguida va localitzar, a la via de sempre, el tren de sempre; la màquina anglesa amb el número 162 i quatre vagons tramvies enganxats al seu darrere. Va saludar el maquinista, el vell amic José Zaragoza, que va alçar el polze per fer-li saber que tot estava en ordre. Va pujar al primer vagó, tal com li van indicar els guàrdies civils. Allà hi viatjava una munió d'obriers, 150 obrers per ser més exactes. També hi era el pagador de la companyia, el senyor José Lacambra, i un ajudant, que l'esperaven asseguts al costat de la caixa de fusta amb les sigles MZA gravades al damunt i segellada amb dos cadenats. A l'interior, les 149.150 pessetes, en bitllets de 100, 50 i 25 pessetes, 9.000 en plata i 150 en xavalla. Una part d'aquesta quantitat havia de servir per pagar els sous dels treballadors que treballaven en el Dipòsit de Màquines que l'empresa tenia al Poblenuou.

En Mariano es va recolzar al seient de fusta, va deixar anar un esbufec i es va passar la màniga de la jaqueta pel front per eixugar les gotes de suor que li lliscaven barrejades amb la gomina. Va aclucar els ulls per poder enfocar bé la visió, els obrers anaven tots vestits amb les granotes de mecànic; xerraven i somreïen perquè sabien que era dia de «cobro». Va fer una ullada i va desco-

brir rostres desconeguts, es va remoure al seient i ho va comentar amb en Lacambra. «No en faci cas, Monterde! A més dels treballadors del Dipòsit de la MZA també hi ha treballadors de l'Energia Elèctrica, de la foneria Girona i d'altres fàbriques i tallerets del Poblenou», va dir-li l'home sense donar importància al comentari i al fet de fer el trajecte amb desconeguts.

El xiulet de sortida va posar en alerta en Mariano. Es va treure el rellotge de la butxaca i va confirmar que el moviment del tren coincidia amb dos quarts de vuit del matí, tot estava en ordre. Va tancar els ulls durant uns segons i es va adonar que les mans li havien començat a suar.

El pagador va iniciar una conversa banal amb el seu ajudant i en Mariano va agrair que no l'hi incloguessin. Va posar una mà damunt la caixa dels diners i va fixar la vista a l'exterior del vagó. Al lluny, es començava a delinear l'edifici de l'estació de Poblenou, construït el 1907. L'edifici principal, el dels viatgers, el van edificar al costat de muntanya, els maons d'obra vista eren com els de tots els altres edificis de la companyia MZA. Quan el tren va ser prou a prop, en Mariano es va distreure a comptar les finestres de les tres plantes de què constava. Se les sabia de memòria, les podria haver recorregut amb els ulls tancats. A la primera planta hi havia el vestíbul, la sala de facturació, el despatx del cap d'estació i les taquilles. A la segona havien ubicat el telègraf, l'oficina d'estadística, la sala de màquines, l'arxiu, un petit magatzem i un vestidor. I a la tercera, que era privada, hi havia els habitatges dels quatre empleats que la mantenien en actiu. I més enllà de l'edifici, i encara que no ho podia veure, en Mariano sabia que començava el barri de Pequín.

Es remogué a la cadira, feia estona que tenia ganes d'anar al lavabo. Els ulls, inconscients, buscaren la marquesina de ferro coberta de teules i amb una lluernia, al costat un petit edifici i el lavabo dels passatgers. Tan bon punt hagués lliurat la caixa, s'acostaria fins allà.

Es va tombar, en Lacambra i el seu ajudant continuaven parlant. Per damunt dels seus caps va albirar l'andana oposada i un extens pati de vies de mercaderies que limitava amb el mar fins al Camp de la Bota. Més enllà, la fàbrica de gas Lebon y Cía. que hi tenia adossada una cotxera de vagons. Al davant, el pati de mercaderies i les vies de recepció, que estaven franquejades per les fàbriques de Can Girona y Herederos de S. Puntí.

El tren va passar l'estació i es va aturar, sempre ho feia així perquè calia canviar de via. Però aquell divendres 1 de setembre de 1922 a en Mariano li

Sitio de la estación de Barcelona donde fue asaltado el tren obrero que se dirigía a Pueblo Nuevo, por una cuadrilla de ladrones que robaron una caja que contenía 149.000 pesetas

va semblar que ho feia uns metres abans. Va treure el cap enfora i va veure un home plantat davant la màquina apuntant el maquinista amb una pistola.

Víctor Quero Lahoz, metal·lúrgic confederal i secretari del Sindicat del ram. Anomenat en Quero

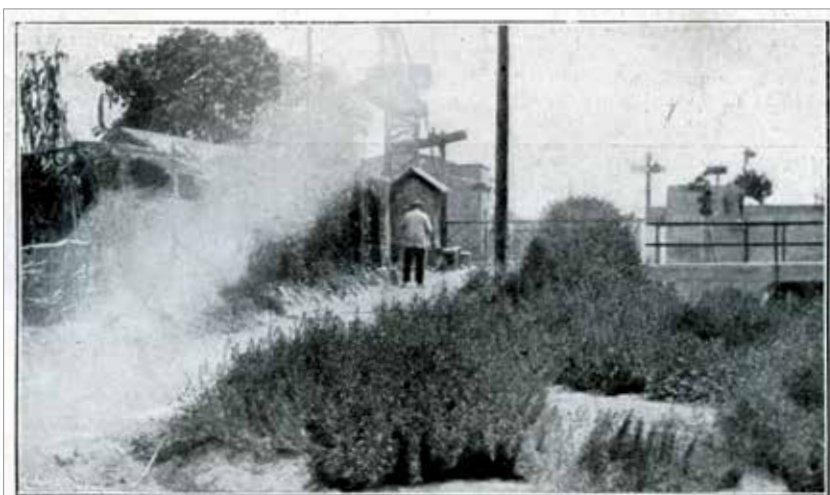
En Quero va saltar del cotxe i es va plantar davant del tren. Va treure l'Star i la va alçar. No tenia por de res, la seva lluita era la del seu poble, la de la seva gent. Ja havia estat detingut altres vegades i es coneixia molt bé les presons de Barcelona, Tarragona i València i res ni ningú no l'intimidaven.

Era jove, fort i intel·ligent. Feia temps que assajaven el cop en aquell petit bar de la Barceloneta tot traçant ratlles i senyals damunt d'un plànol. L'actuació estava calculada al mil·límetre. Fins i tot, dies abans, tres d'ells ja havien fet el recorregut dins del tren; des de l'estació de França fins a la del Poblenou, barrejats amb la resta de treballadors. Un altre grup havia estat fent voltes amb el cotxe pels voltants del lloc exacte on el tren havia de fer el canvi d'agulles.

Carles Anglès i Corbella, que havia estat membre del grup de Pere Boadas, Els Sense Nom, el primer grup d'acció armada anarcosindicalista que es va formar el setembre del 1917, va portar la veu cantant del cop. En sabia molt, aquell tipus, tenia les idees clares i les estratègies ben estructurades. Els altres (Ramon Recasens i Miret *el Maño*, Josep Francès i Jorqués, Francesc Cuñat i Marcó, Antonio Jiménez Martínez *el Señorito*, Marcelino da Silva Vilasuso, Manuel Ramos Alonso i Antoni Mas Gómez *el Tartamut*) i ell mateix, en Víctor Quero, el miraven embadalits, escoltant les ordres i imaginant-se com seria aquell 1 de setembre que ja havia arribat. Si aconseguien sortir-ne victoriosos, tindrien prou diners per poder mantenir les famílies dels companys que havien estat acomiadats pels patrons pel fet de ser afiliats de la CNT.

En Quero, a les set del matí, va sortir del primer drete del número 12 del carrer de Gignàs,

Les il·lustracions d'aquesta història es van publicar a bastament a diverses revistes de l'època i les hem reproduïdes amb els peus de foto originals d'*El Mundo Gráfico*.

Paso a nivel donde los ladrones detuvieron el tren y lo asaltaron, haciendo huir á sus ocupantes, sobre los que hicieron numerosos disparos para apoderarse de la caja

VÍCTOR TUERO
Uno de los criminales que fué muerto por los soldados en el momento en que subía al automóvil

on vivia rellogat a casa del matrimoni format per Simon Pastor i Teresa Vasco, vestit amb la granota dels mecànics del Dipòsit de la MZA que li havien aconseguit. Va caminar fins al parc de la Ciutadella i es va trobar amb en Ramos, en Cuñat i en Jiménez. Van pujar a un cotxe gris de lloguer, el número, el 6.205, li va quedar gravat a la memòria perquè el dia anterior havien utilitzat el mateix automòbil per acostar-se pels voltants del Dipòsit de Màquines del Poblenou i fer un cop d'ull al terreny.

El xofer, Constantino Orte, els va portar fins a la riera d'Horta, a tocar de l'estació del Poblenou. Da Silva feia hores que ja era allà i vigilava les proximitats de l'estació per, si descobria alguna situació estranya, poder-los avisar i així avortar l'assalt.

Tot estava com havia d'estar i ells havien continuat amb l'operació tal com havien quedat. En Quero va córrer a palplantar-se davant del tren de tal manera que els altres poguessin apoderar-se de la caixa dels diners que viatjava al primer vagó.

Això és el que havien fet, això és el que va passar pel cap d'en Quero veient la cara de perplexitat del maquinista fins que aquest va activar el xiulet del tren amb ràbia i tot es va precipitar.

A l'interior del tren, el soroll del xiulet va arribar com un udol d'advertiment que va posar tothom en alerta, i també el caporal d'artilleria Ildfonso González i uns quants dels seus soldats, entre ells l'artiller Manuel Testa, que eren al Camp de la Bota i que van córrer amb els fusells a la mà cap a l'estació per ajudar en el que calgués.

Ball de bales

Va ser aleshores que Mariano Monterde va veure com aquells homes, que li havien cridat l'atenció perquè no els tenia vistos, es miraven entre ells sense parlar-se i es posaven les mans a les butxaques de les granotes blaves. Va notar com la suor li regalimava per les mans. Va pensar a tirar-se a terra, a amagar-se rere l'ample cos d'en Lacambra, a sortir corrents i saltar del vagó. Va pensar moltes coses però no va gosar fer res.

D. ERNESTO NAVARRETE
Teniente de la Guardia Civil, que ayudó eficazmente al capitán Garcíforera para encontrar el automóvil en que huyeron los criminales

En Mariano va comptar fins a cinc lentament, això l'ajudava a mantenir la respiració controlada i evitava un dels seus atacs d'ansietat. Però encara no havia arribat a tres que els homes van treure les pistoles de les butxaques i, amenaçant-los, van començar a cridar.

—La caixa! Doneu-nos la caixa amb els diners!

En Lacambra es va aixecar i un d'ells el va obligar a tornar a seure amb un cop de pistola a la boca, deixant-lo estabornit damunt el seient de fusta. En Mariano va mirar a la dreta, va pensar que, si saltava del tren, potser es trencaria una cama, o un braç, o potser s'obriria el cap, però tindria alguna possibilitat de sortir d'allà amb vida. De seguida, uns crits provinents de l'exterior li van treure la idea del cap. Al peu del vagó van aparèixer dos individus més que encanonaven l'interior del tren amb pistoles i que no van dubtar ni un segon a disparar.

El ball de bales havia començat i els obrers, que no sabien per on els podia arribar el tret, van saltar del tren i van córrer a refugiar-se. En Mariano va pensar en la seva dona, en els seus fills i en l'esmorzar que havia oblidat al seient del cotxe. I, inexplicablement, mentre la seva ment corria per intentar salvar-se, el seu cos va saltar damunt la caixa per protegir-la amb la seva vida si era necessari.

Va ser ràpid. Va sentir l'escalfor com li travessava el coll, la nou va deixar de moure's. La bala va entrar per la banda esquerra i mai no va arribar a sortir. En Mariano va caure mort als peus d'en Lacambra, que encara s'eixugava la sang que li brollava de la boca pel cop de pistola rebut.

Els homes que havien tret les armes van apartar amb un cop de peu el cos d'en Mariano, van agafar la caixa amb les sigles d'MZA i la van llançar a les vies, on altres l'estaven esperant.

En Víctor Quero, encara amenaçant el maquinista amb la pistola alçada, va veure com queia la caixa damunt les vies. Els tres companys que eren als peus del tren la van recollir.

En aquell precís instant, el caporal Ildfonso González i els seus soldats van arribar al lloc dels fets i van obrir foc contra en Quero i els companys que duïen la caixa. Va haver-hi un moment de dubte, un moment de màxim perill, i van haver de deixar anar la caixa i córrer a refugiar-se rere el guardabarreres, Juan Amores, que els contemplava atònit fent el servei diari al pas a nivell mentre era encanonat al cap. Només van ser uns segons, perquè els soldats es van quedar sense municions i els anarquistes van poder tornar a buscar la caixa per córrer en direcció a l'automòbil que els estava esperant.

En Quero també corria cap al cotxe com mai no ho havia fet, premia l'arma amb força mentre sentia com els cinc carregadors li rebotaven a les butxaques amb cada pas. Els seus vint-i-vuit anys li permetien ser àgil i ràpid. La porta del cotxe era oberta, l'estaven esperant quan la bala de l'arma de l'artiller Manuel Testa, que li corria al darrere, va impactar-li en el pit i la cremor li va travessar l'ànima i li va enfosquir la vida. Va continuar arrossegant-se, sentint la sang calenta regalimant-li cos avall. Li costava respirar però va fer un darrer esforç. Des de dins de l'auto una mà oberta li oferia la salvació. Però el soldat va tornar a apuntar i va tornar a disparar, aquesta vegada encertant-li al bell mig del cap.

En Víctor Quero va caure mort a terra, amb la mirada perduda i un basal de sang estenent-se al seu voltant, a tocar de la porta del cotxe que es va tancar i es va posar en marxa a tota velocitat per la carretera de Mataró en direcció a Badalona.

A mig camí, l'auto va fer mitja volta fins al carrer de la Marina, on es va aturar uns segons. Algú va baixar i amb un moviment ràpid va tirar terra damunt l'estrep dret per tancar les taques de sang d'en Ramon Recasens, a qui també havien ferit a la cama. Van continuar el camí fins a anar a parar a la carretera del Clot. Per no aixecar sospites van decidir tornar al carrer de la Marina un altre cop, on van baixar dos dels integrants per perdre's pels carrers com si de dos vianants més es tractés.

El cotxe va continuar per Aragó fins a arribar a la Diagonal, i a l'altura de Muntaner va tombar fins a Consell de Cent. Van passar per la ronda de Sant Pau i es van escapolir pel carrer de la Cera. Allà, en José Francés Jarque, que els esperava, va ajudar en Recasens a arribar a casa de la que semblava ser la seva promesa, Maria Camarasa Cortés, que vivia al carrer de Botella i que va fer les primeres cures a la cama de l'home.

Després, en Francés es va dirigir a peu al carrer de Ferlandina, darrere de l'Hospici, on el cotxe s'havia aturat. De l'interior van sortir Cuñat i Ramos i entre tots tres van pujar la caixa amb els diners fins al cinquè pis del número 7 del carrer de Vallonzella, on vivia Francisco Verdú Simó, president de la cooperativa Adelanto Obrero. En aquell petit pis, es van repartir els diners. Es van endur els bitllets i la plata i van deixar la xavalla dins la caixa.

Ramon Recasens va estar un dia sota la vigilància de la seva amiga Maria Camarasa i les atencions del doctor Segismundo Solà Guardia, íntim amic d'en Cuñat. L'endemà va ser traslladat al

El automóvil blanco en el que los ladrones huyeron perseguidos por varios soldados, que dispararon sobre el coche, matando a uno de los criminales
FOTS. MERLETTI

carrer de la Riereta, número 4, on va passar dos dies més, després el dugueren al barri d'Hostafrancs, on va acabar de recuperar-se, i finalment va fugir a Perpinyà.

Com va acabar tot?

El resultat final van ser dos morts: Víctor Quero Lahoz i Mariano Monterde. De ferits també n'hi va haver. José Olivé, de 26 anys, que vivia al carrer del Taulat número 42 i que treballava al Dipòsit com a auxiliar, va rebre una bala a l'orella esquerra. Isidro Sánchez Sarrio de 20 anys, que vivia al carrer del Bruc i que també treballava al Dipòsit com a auxiliar, va rebre una bala en una cama. Ramon Recasens, anarcosindicalista, va ser ferit de bala al muscle de la cama però va aconseguir fugir amb el cotxe.

Dies després, van detenir tres assaltants: Josep Francés, Marcelino da Silva i Antoni Mas. A Cervera de la Marenda (Cerbère), el 26 de setembre, tres més: Manuel Ramos, Antonio Jiménez i Francesc Cuñat. Els esperaven al país veí Antonio Mur i Pedro Loraine; es proposaven arribar a El Havre i embarcar allà amb rumb a Amèrica del Sud. Tots dos també van ser detinguts. Fins i tot, van ser detinguts Àngel Perradona i Ramon Coll, l'amo i el dependent del bar en el qual es reunien els autors de l'atracament.

Ramon Recasens va ser detingut el 1925 a prop de Bordeus després de participar en altres assalts. El 30 d'octubre va ser jutjat pel Tribunal de Girona i va ser condemnat a mort. Va ser guillotinat el 14 de gener de 1926 a Bordeus, les seves darreres paraules van ser «Visca l'anarquia!».

El sumari del cas es va instruir als jutjats de la Barceloneta. Molta gent va ser interrogada pels fets: familiars, amics, coneguts, treballadors de la MZA, el metge que va tenir cura d'en Recasens, llogaters... La premsa en va anar plena durant mesos, amb ambigüitats i contradiccions que mai no es van acabar d'aclarir. Només sabem del cert el final dels autors. ●

MARIANO MONTERDE
Uno de los obreros que ocupaban el tren y que fue muerto por los disparos de los criminales

D. VICENTE GARCHI-TORENA
Capitán de la Guardia Civil, a cuyas inteligentes gestiones se debe el descubrimiento del santos que utilizaron los criminales